

Joanna Kułakowska-Lis*

PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA ZAWODOWA IM. STANISŁAWA PIGONIA W KROŚNIE

ORCID: 0000-0002-7975-0140

Dziesięciolecie Polski odrodzonej w publikacjach książkowych – analiza edytorska na wybranych przykładach

W roku 100-lecia odzyskania niepodległości półki księgarń wypełniły wydane z tej okazji publikacje: ekskluzywne albumy, książki historyczne, pozycje dla młodego czytelnika, od dwutomowej *Księgi stulecia niepodległości* (Wydawnictwo Karta) czy encyklopedii PWN *Polska niepodległa*, przez tego samego wydawnictwa *Wiek burzy i spokoju. Kalendarium dziejów Polski 1918–2018* czy *100 lat niepodległej Polski 1918–2018* (Wydawnictwo Olesiejuk) po *100 na 100. Antologia komiksu na stulecie odzyskania niepodległości* (WSiP). Autorzy i wydawcy wręcz prześcigali się w propozycjach, chcąc jak najlepiej wykorzystać ten wyjątkowy moment, a księgarskie witryny i sklepy internetowe zmieniły kolorystykę na białą-czerwoną.

W natłoku tych publikacji pojawiło się pytanie, które stało się inspiracją do badań. Czy i w jaki sposób rynek wydawniczy uczcił przed 90 laty, w 1928 roku, 10 rocznicę odzyskania niepodległości? Czy pojawiły się interesujące przedsięwzięcia, godne opisu publikacje? Czy będą w nich widoczne, oprócz przywoływania walki o niepodległość i osiągnięć pierwszego dziesięciolecia, także dręczące ówczesną Polskę konflikty i spory polityczne? Niniejszy artykuł jest próbą odpowiedzi na te pytania.

---

1 Warto przypomnieć, że rok jubileuszowy 1928 przypadał dwa lata po przewrocie majowym i kryzysach gabinetowych, ponownym przejściu władzy przez Piłsudskiego i obóz sanacyjny; był to też rok wyborów parlamentarnych.

***Dr Joanna Kułakowska-Lis** – wykładowca Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Stanisława Pignonia w Krośnie, polonista, historyk literatury, zajmuje się przede wszystkim literaturą XIX wieku, edytorstwem współczesnym, retoryką; pracuje również jako redaktor.

Należy podkreślić, iż inicjatywy edytorskie mające na celu uczczenie dziesięciolecia odzyskania przez Polskę niepodległości podejmowano w okresie, gdy sytuacja na rynku wydawniczym nie była wcale łatwa. Podobnie jak w przypadku innych dziedzin życia, wyzwaniem stanowiło scalenie zaborów, unifikacja, zwiększanie roli państwa w zakresie organizacji oświaty, niepewna sytuacja pierwszych lat wolności, działania wojenne itp. Znaczącą barierą były też: niski poziom wykształcenia ludności (ponad 20% stanowili analfabeci) i stosunkowo wysokie ceny książek. Pomimo tych trudności swoją działalność kontynuowały istniejące już oficyny wydawnicze, powstawały też nowe, choć trzeba przyznać, że były to przeważnie przedsiębiorstwa niewielkie. Dużych wydawnictw, z wyraźnym programem, szeroką ofertą, takich jak choćby Gebethner i Wolff, w Polsce brakowało². Na tym tle zestawienia w Urzędowym Wykazie Druków Wydawanych w Rzeczypospolitej Polskiej³ wyglądają imponująco i świadczą o wielu wartościowych i interesujących przedsięwzięciach.

Należy też zaznaczyć, iż zagadnienia sztuki książki i poziomu edytorskiego publikacji stanowiły przedmiot dużego zainteresowania, zarówno wydawców, projektantów, jak też bibliofilów, zrzeszonych m.in. w Towarzystwie Bibliofilów Polskich czy Towarzystwie Miłośników Książki. Zainicjowane w okresie modernizmu tendencje dbałości o harmonię i spójność koncepcji graficznej, widoczne choćby w projektach i wypowiedziach teoretycznych Wyspiańskiego, w założeniach programowych Warsztatów Krakowskich, znalazły kontynuację w świetnych dokonaniach edytorstwa lat międzywojennych.

Wydane w 1928 i 1929 roku książki dotyczące dziesięciolecia odrodzonej Polski wpisywały się oczywiście w ogólnonarodowe obchody. Jak pisze Romuald Rydz⁴, powołany został Główny Komitet Uczczenia 10-lecia Niepodległości, działający pod protektoratem Marszałka Józefa Piłsudskiego, ustanowiono odznaczenia przyznawane osobom zasłużonym dla niepodległości Polski – Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918–1921, z napisem „Polska swemu obrońcy” na awersie, oraz Medal Dziesięciolecia Niepodległości. Decyzją Rady Miejskiej Warszawy zmieniono nazwę placu Saskiego na plac Józefa Piłsudskiego. 9 listopada odbyła się premiera filmu *Pan Tadeusz* w reżyserii Ryszarda Ordyńskiego. W dniach 7–16 września zorganizowano Bieg Dookoła Polski (inicjatorzy: „Przegląd Sportowy” i Warszawskie Towarzystwo Cyklistów).

2 Zob. B. Bienkowska, H. Chamerska, *Tysiąc lat książki i bibliotek w Polsce*, Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków 1992, s. 84–86. W 1914 roku Stanisław Lam ubolewał: „Z 9 389 464 egzemplarzy, w których odbito owych 3134 dzieł [Lam podawał dane za 1911 rok], rozprzeda się zaledwie jedna trzecia część, czyli 3 127 821 egzemplarzy. W tem już wliczono 1 158 467 egzemplarzy druków, z poza produktów czytelnicy (reklamowych etc.), oraz 27 200 śpiewników i kupletów, maksymalnie zatem idzie w świat 1 698 154 książek polskich”, Stanisław Lam, *Czytelnictwo współczesne w Polsce*, Lwów 1914.

3 *Urzędowy Wykaz Druków wydawanych w Rzeczypospolitej Polskiej i druków polskich lub Polski dotyczących wydanych za granicą* (Warszawa, Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego) ukazywał się od 1928 roku, w przypadku niniejszego artykułu stanowił główne źródło informacji o publikacjach związanych z 10 rocznicą odzyskania niepodległości.

4 Zob. R. Rydz, *Państwowe Obchody Święta Niepodległości w II Rzeczypospolitej*, <https://www.bn.org.pl/projekty/aleje-niepodleglosci/obchody-niepodleglosci-w-20-leciu> [data dostępu 26.10.2019]

Uroczystości listopadowe⁵ przebiegały zgodnie z ustalonym już w poprzednich latach scenariuszem, złożono kwiaty przy Grobie Nieznanego Żołnierza, odsłonięta została też tablica pamiątkowa na stokach Cytadeli, 11 listopada odbyła się defilada na Polach Mokotowskich. Świętowano również w innym miastach, organizując przemarsze, spotkania itp.⁶. Znamienną i wartą w tym kontekście przywołania we fragmencie treść zawierał afisz⁷ wzywający do wspólnych obchodów, skierowany „Do Obywateli Wolnej Polski” – podobna frazeologia widoczna będzie także w wielu publikacjach zwartych przygotowanych w 1928 roku.

W dniu 11 listopada 1928 roku przypada dziesięciolecie Odrodzenia Państwa Polskiego. Dziesięć lat temu uwolniony został z twierdzy magdeburgskiej **Józef Piłsudski**⁸, przez którego wolę i miłość według słów proroczych poety **Polska wyratowaną została z niewoli, by żyć na wieki**. Dzień 11-go listopada 1928 – to wielkie dla całej Rzeczypospolitej **ŚWIĘTO WOLNOŚCI**⁹. W dniu tym powinniśmy zapomnieć o wszelkich troskach życia powszedniego, wymazać z duszy wszelkie nienawiści. Niechaj w dniu tym zapłoną serca nasze miłością do Polski i Jej Wodza Marszałka Piłsudskiego.

Przed przejściem do omówienia wybranych publikacji, warto przywołać kilka kwestii teoretycznych.

Analiza zewnętrznej i wewnętrznej budowy książki, omówienie jej materialnego kształtu, decyzji typograficznych, projektowych czy redakcyjnych nie jest tylko, jak można by sądzić, katalogiem informacji o formacie, liczbie stron, czy stopniu pisma. To w istocie próba odkrycia założeń redakcyjnych, koncepcji edytorskich i celu przygotowania publikacji. Jeśli zaś są to edycje o charakterze okolicznościowym, niestandardowym, to tego typu badania stają się tym ciekawsze i pozwalają prześledzić idee, które przyświecały twórcom podczas doboru tematyki, decyzji o autorstwie tekstów czy wykorzystaniu materiału ilustracyjnego.

Jak pisze Karol Głombiowski:

Zgodność koncepcji wydawniczej z treścią utworu jest podstawową zasadą pracy wydawcy. Znajduje ona wyraz nie tylko w linearnej strukturze układu typograficznego, która oddaje rytmiczność i harmonię tekstu (...) lecz w całej koncepcji plastycznej, począwszy od okładki i obwoluty, frontispisu i karty tytułowej, poprzez kompozycję kolumny tekstu i grafikę ilustracyjną aż do najdrobniejszego ornamentu. Treść

5 Romuald Rydz przypomina, że data listopadowa wcale nie była oczywistym i od razu przyjętym terminem obchodów Święta Niepodległości, rozważano m.in. 3 maja; tamże.

6 Zob. tamże.

7 Współwydawcą afisza był Okręg Korpusu nr VIII WP; <http://kpsc.umk.pl/dlibra/docmetadatum?id=150284&from=pubindex&dirids=31&clp=20>.

8 Nazwiska i wyrażenia zaznaczone boldem wyróżnione były w oryginale pogrubioną odmianą pisma, większym stopniem i często umieszczone w odrębnej linii.

9 W oryginale również wersaliki.

działa i jego styl językowy – artystyczny, naukowy czy dydaktyczno-normatywny – rzutują na kształt ekspresji książkowej i determinują jego poszczególne elementy¹⁰.

Książka to bowiem jednocześnie komunikat i fizyczny artefakt, który „powstaje i funkcjonuje jako środek przekazu pisanego”¹¹, jako swoiste opakowanie tekstu, łączące warstwy semantyczne i materialne, wewnętrzne i zewnętrzne¹², staje się obiektem świata fizycznego, wypełniającym sobą przestrzeń¹³.

Więź między treścią i językiem a strukturą publikacji tworzy się przede wszystkim poprzez kompozycję, która „ujmuje poszczególne elementy materiału typograficznego w logiczne i estetyczne jednostki konstrukcyjne, określając ich hierarchię ważności i nadając im potrzebne znaczenie”¹⁴.

W podjętej charakterystyce tak zróżnicowanej materii potrzebne są oczywiście w miarę jasne kryteria. Z pomocą przychodzi projektant i teoretyk Jost Hochuli i jego praca *Projektowanie książki w Szwajcarii*. Można zapytać zatem, czy ogólna koncepcja edytorska odpowiada charakterowi książki i czy została konsekwentnie zrealizowana, czy koreluje z funkcją publikacji, czy prawidłowo dobrane są elementy wpływające na ergonomię (na przykład format), a także na czytelność tekstu, w jaki sposób zaplanowano zewnętrzne elementy książki, czy są one zharmonizowane z wnętrzem itd.¹⁵.

Ze względu na fakt, iż omawiane w tym artykule publikacje wydane zostały 100 lat temu, warto też sięgnąć do współczesnego tym edycjom opracowania teoretycznego *Kilka uwag ogólnych o książce*¹⁶ Karola Homolacsa¹⁷. Już we wstępie autor pisze:

Książka, jako przedmiot materialny, należy do tego zakresu wytwórczości, który obejmujemy dzisiaj mianem „Przemysł artystyczny”. Jestto bowiem przedmiot użytkowy, który nosi na sobie wyraźne piętno artystyczne. Wychodząc z tego założenia możemy do zagadnienia książki zastosować wszystkie te zasady, które się ustali-

10 K. Głombiowski, *Książka w procesie komunikacji społecznej*, Ossolineum, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1980, s. 57

11 J. Lalewicz, *Komunikacja językowa i literatura*, Ossolineum, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1975, s. 126

12 Por. M. Rychlewski, *Książka jako towar, książka jako znak. Studia z socjologii literatury*, Wydawnictwo Katedra, Gdańsk 2013, s. 85.

13 Zob. F. Karpow, *Przestrzenność książki*, w: *Ruchome granice literatury. W kręgu teorii kulturowej*, red. S. Wysłouch, B. Przymuszała, PWN, Warszawa 2009, s. 69.

14 K. Głombiowski, *Książka w procesie komunikacji społecznej*, dz. cyt., s. 47–48.

15 J. Hochuli, *Projektowanie książki w Szwajcarii*, Wydawnictwo Baran i Suszczyński, Kraków 1995.

16 Książka ukazała się w 1925 roku, nakładem Muzeum Przemysłowego im. dra Adriana Baranieckiego, wydano ją w 120 egzemplarzach dla uczestników pierwszego zjazdu Bibliofilów Polskich.

17 Karol Homolacs, projektant, pedagog, współzałożyciel Warsztatów Krakowskich, autor m.in. *Podręcznika do ćwiczeń zdobniczych*, w momencie wydania wspomnianej publikacji był profesorem Państwowej Wyższej Szkoły Przemysłu Artystycznego w Krakowie; szczególne znaczenie mają jego zasługi w upowszechnianiu rzemiosła artystycznego i w obszarze myśli teoretycznej; zob. *Warsztaty Krakowskie 1913–1926*, red. M. Dziedzic, Wydawnictwo ASP w Krakowie, Kraków 2009, tu m.in. biogram Karola Homolacsa.

ły w odniesieniu do przemysłu artystycznego wogóle, jednakowoż równocześnie musimy uwzględnić pewne właściwości specjalne, nadające książce cechy swoiste. Przedewszystkiem należy pamiętać o tem, że książka jest produktem twórczości zbiorowej (autora, zecera, maszynisty, introligatora, wreszcie kierownika artystycznego), co utrudnia znacznie osiągnięcie jednolitego rozwiązania, a następnie o tem, że użyteczność jej jest niejako podwójna. Używamy mianowicie książki materialnie, t.j. bierzemy ją w rękę, odwracamy kartki, układamy w szafie, a równocześnie przeżywamy za jej pośrednictwem pewne wzruszenie, odtwarzamy pewne myśli i t.p.¹⁸.

To, na co Homolacs zwraca przede wszystkim uwagę, to założenie, by „zapoznanie się z treścią” książki „t.j. czytanie, oraz orientowanie się w obrębie stronicy i w obrębie całej książki” wymagało jak najmniej wysiłku. Jako podstawowe czynniki mające zapewnić właściwe rozwiązania w tym zakresie wymienia: „wybór czcionki, jej kroju, wielkości, wybór farby drukarskiej, papieru; dalej układ kolumny, sposób oznaczenia stronic, skomponowanie nagłówków i tytułowej karty i t.p.; na drugim zaś planie postawić należy oprawę, rozwiązanie grzbietu i t.p.”¹⁹.

***

Jakie zatem książki wydano w 1928 i 1929 roku w związku z dziesięcioleciem odzyskania niepodległości? Wspominamy Wykaz Publikacji Drukowanych w RP notuje około 100 pozycji, które można jednoznacznie powiązać z tą rocznicą. W liczbie tej nie uwzględniono druków ulotnych, ulotek, przemówień, homilii, broszur, odczytów²⁰, skupiając się tylko na obszerniejszych pozycjach²¹.

Jak należało się spodziewać, znaczącą grupę jubileuszowych edycji stanowią książki związane z najnowszą wówczas historią polskiego oręża, upamiętniające udział Polaków w pierwszej wojnie światowej, a także walki w obronie granic i świeżo odzyskanej niepodległości²². Wojskowe Biuro Historyczne podjęło interesującą inicjatywę wydawniczą, anonsowaną zresztą w oddzielnej broszurze na początku 1928 roku, przygotowania w formie odrębnych prac zarysów historii wojennej poszczególnych pułków. Skupiano

18 K. Homolacs, *Kilka uwag ogólnych o książce*, nakładem Muzeum Przemysłowego w Krakowie, Kraków 1925, s. 1; zachowano pisownię oryginału.

19 Tamże, s. 4. Można tu jeszcze przywołać opracowanie Stanisława Lama *Książka wytworna. Rzecz o estetyce druku*, Warszawa 1922, wspomniane zresztą jako zbiór wytycznych projektowych w omówionej niżej monografii *Dziesięciolecie Polski Odrodzonej* (s. 668).

20 Przykładowo: Stefan Górzyński, *Dziesięciolecie Niepodległości Polski 1918–1928*, odczyt, Piotrków 1928; List pasterski wydany z okazji 10-lecia odzyskania niepodległości Polski bpa Władysława Pawła Krynickiego; Pamiętka obchodu Dziesięciolecia Niepodległości Polski dnia 11 listopada 1928 r. w Pińsku.

21 Analizie poddano przede wszystkim formę edytorską publikacji, w mniejszym stopniu odnosząc się do treści i stylu, których szczegółowa analiza przekracza ramy niniejszego artykułu i może stanowić materiał do dalszych badań.

22 Główna Księgarnia Wojskowa przygotowała nawet „przegląd wydawnictw obrazujących dzieje wojskowych formacji polskich z lat wojny światowej 1914–1918”, zatytułowany *Krwia i orężem*.

się przede wszystkich na latach 1918–1920. Książki o formacie 17 (16,5) × 24 cm, publikowane sukcesywnie, mają różnych autorów. Nie są zbyt obszerne (średnio 30 stron), co wynika zapewne z niezbyt długiego przedziału czasowego zakreślonego w koncepcji edytorskiej. Ukazały się m.in. publikacje poświęcone 69. Pułkowi piechoty autorstwa Jana Filarego, 25. Pułkowi piechoty – Władysława Juszkiewicza, 57. Pułkowi Piechoty Wielkopolskiej Leona Karczewskiego. Znacznie obszerniejszy charakter mają *Dzieje 85-go Pułku Strzelców Wileńskich* Bolesława Waligóry, uzupełnione ilustracjami²³. W Wykazie Druków odnotowane zostało też m.in. opracowanie *Szlakiem żołnierzy ziemi grodzieńskiej w walce o całość, wielkość i moc Rzeczypospolitej* (Grodno 1928), *W dziesiątą rocznicę powstania pułku (82 pułku piechoty, byłego I pułku strzelców polskich im. Tadeusza Kościuszki Dywizji Syberyjskiej (Brześć nad Bugiem 1928), Księga pamiątkowa 3-go Pułku Lotniczego 1918–1929* (Poznań 1928).

Pozycje o charakterze wspomnieniowym to przykładowo dziennik żołnierski *Szlakiem I Brygady* Wacława Lipińskiego, z przedmową Juliusza Kadena-Bandrowskiego²⁴, raptularz żołnierza-poety Józefa Andrzeja Teslara *Mocniejsza niżli śmierć 1914–1919* z przedmową Wacława Sieroszewskiego (Warszawa 1928).

Na uwagę zasługuje, jako jedyna pozycja eksponująca rolę kobiet, *Śłużba ojczyźnie. Wspomnienia uczestniczek walk o niepodległość 1915–1918* (Warszawa 1929). Przewodniczącą komitetu redakcyjnego była Aleksandra Piłsudska, a wśród autorek wspomnień znalazły się m.in. Maria Herburtówna, Władysława Wejchert-Szymanowska, Maria Rychterówna, Maria Kornilowiczówna.

Kolejną grupą, nawiązującą w stylistyce i – trudno ukryć – propagandowej formie wyrazu do przytoczonej wyżej we fragmencie ulotki, są publikacje poświęcone Józefowi Piłsudskiemu. Można wśród nich wymienić powieść o Józefie Piłsudskim autorstwa Gustawa Olechowskiego zatytułowaną *Wódz*, wydaną w cyklu *Budowniczości świata* (Poznań, Kraków 1928), pozycję *Józef Piłsudski o sobie. Z pism, rozkazów i przemówień komendanta zebrał i wydał Z. Zygmuntowicz* (Warszawa, Lwów 1928), Władysława Pobóg-Malinowskiego *Symbol Bohaterstwa. Rzecz o Marszałku Piłsudskim* (Złoczów 1928), Mieczysława Skrzetuskiego²⁵, *Wódz narodu Józef Piłsudski* (Warszawa 1928). Pozycja Stefana Pomarańskiego, *Józef Piłsudski. Życie i czyny* (Zamość 1928) przypomina

23 Przedstawiono także dzieje m.in.: 8, 19, 20. Pułku artylerii polowej, 7. Pułku artylerii ciężkiej, 38. Pułku Strzelców Lwowskich, 29. i 31. Pułku Strzelców Kaniowskich, 58. Pułku Piechoty Wielkopolskiej, 3. Pułku artylerii polowej Legionów; 7. i 9. Pułku piechoty Legionów, 13. Kresowego Pułku Piechoty, 55. Poznańskiego Pułku Piechoty, 14. Pułku Wielkopolskiej Artylerii Polowej, 5. i 6. Pułku Strzelców Podhalańskich, 19. Pułku Piechoty „Odsieczy Lwowa”, 43, 45, 50. i 52. Pułku Strzelców Kresowych; 12. Pułku Ułanów Podolskich; 2. Pułku Artylerii Ciężkiej; 78. Słuckiego Pułku Piechoty, 20. Pułku Piechoty Ziemi Krakowskiej, 12., 42. i 49. Pułku Piechoty, 15. Pułku Ułanów Poznańskich; 8. Pułku Ułanów ks. Józefa Poniatowskiego, 3. Pułku Ułanów, 1. Pułku Artylerii Górskiej, 2. Pułku Szwoleżerów Rokitańskich.

24 Warto wspomnieć, że okładkę stworzono, nawiązując do projektu pomnika wymarszu legionistów z krakowskich Oleandrów, czyli *Czwórki* Jana Raszki; co ciekawe, monument ten stanął dopiero w 1938 roku, w Kielcach, wykonany na podstawie modelu z 1917 roku.

25 Mieczysław Skrzetuski, legionista, w II Rzeczypospolitej pracownik Ministerstwa Skarbu, współzałożyciel i sekretarz generalny Ligi Mocarstwowej Rozwoju Polski, sekretarz generalny Komii-

o tym, iż rok 1928 był też rokiem wyborczym. Jako wydawca figuruje Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem, a na okładce pojawiło się hasło „Głosuj na 1”²⁶.

Nieco więcej miejsca warto poświęcić książce Stefana Hińczy *Pierwszy Żołnierz Odrodzonej Polski*, wydanej nakładem Księgarni Ludwika Fiszera (Łódź, Katowice 1928). Już okładka przygotowanej w standardowym formacie (16,5 × 22,5 cm) pozycji zwraca uwagę na wyjątkowość publikacji. Na zielono-szarym tle widoczne jest głowa Marszałka, w maciejówce, przypominająca w charakterze relief i dodatkowo złocona. Ekskluzywny charakter ma podkreślać informacja o liczbowanych egzemplarzach.

W istocie książka jest nieco fabularyzowaną biografią Józefa Piłsudskiego, stworzoną w tonie uwielbienia dla wodza i jego zasług w odzyskaniu niepodległości. Próby nieco naiwnego psychologizmu, sentymentalno-podniosły ton (widoczne szczególnie w pierwszych rozdziałach poświęconych młodości Piłsudskiego) są dziś trudne w odbiorze, ale zapewne wówczas znalazły wielu admiratorów. Publikację, liczącą 424 strony, wzbogacają 32 ilustracje i 4 mapy.

Laudacyjny charakter ma pozycja przygotowana przez zespół redakcyjny pod kierunkiem Stefana Rayskiego, a wydana przez „Propagandę Polską” (Lwów, Warszawa 1928) *W dziesiątą rocznicę zmartwychwstania Polski! Pierwszemu Marszałkowi Polski Józefowi Piłsudskiemu w hołdzie* (blisko 170 stron). Znalazły się tu m.in. list ks. biskupa Władysława Bandurskiego *Wola niezłomna*, poświęcone Piłsudskiemu teksty Juliusza Kadena-Bandrowskiego, Juliana Ejsmonda, Benedykta Hertza, Alexandra Kraushara, Józefa Mączki, Stefana Rayskiego, Stanisława Mackiewicza²⁷.

Jako pewne kuriozum można w tej grupie wymienić także *Żywoć Marszałka Piłsudskiego w gwiazdach spisany (Zarys horoskopu)*, liczący jednak aż 71 stron i ozdobiony 20 ilustracjami (Warszawa 1928).

Wśród wynotowanych z wykazu pozycji widnieją też publikacje upamiętniające konkretne wydarzenia z 1918 roku, z lat pierwszej wojny światowej lub z okresu walk o granice Polski. Należą do tej grupy na przykład: Michał Lityński, *Z dni grozy i walki o wolność 1914–1915* (Lwów 1928, 220 stron); Kazimierz Missona, *Brzesko w przededniu niepodległości (1916–1918)*, wydane nakładem Komitetu Obchodu Dziesięciolecia Niepodległości Polski (Brzesko 1928), *Dwa tygodnie przed 11-tym listopada 1918. Zwięzłe przypomnienie zdarzeń* (Warszawa 1928); *Bezimienni Bohaterowie Powstania Wielkopolskiego*, szkic historyczno-literacki Romana Wilkanowicza (Poznań 1928); *Rola sokolstwa w odbudowie Polski. Rozpamiętywanie historyczne w 10 rocznicę Mariana Wolańczyka* (Warszawa 1928); *Pochód historyczny, obrazujący dzieje walk o Niepodległość (...) ku uczczeniu X rocznicy Niepodległości Polski* Stefana Żelskiego (nakładem Sto-

---

tetu Obywatelskiego Obchodów 10-lecia Niepodległości w Warszawie, autor utworów literackich i publicystycznych; por. www.skrzetuski.com.

26 Wydawnictwa ulotne ukazały się też w okolicy imienin Józefa Piłsudskiego, np. jednodniówka *Marszałek Piłsudski jako budowniczy Polski odrodzonej* (Warszawa 1928).

27 Warto zacytować kilka tytułów pomieszczonych w tym zbiorze tekstów: *Piłsudski jako miara prawdziwego patriotyzmu* (Antoni Anusz), *Marszałek Piłsudski opiekunem polskiego górnictwa* (Jan Zarański), *Zwycięski wódz, wielki mąż stanu* (Adam Krzyżanowski), *Jak powinniśmy uczcić Pierwszego Marszałka Polski*.

łecznego Komitetu Obywatelskiego Obchodu Rocznicy Niepodległości Polski); *Lata walk i zamętu na Ukrainie (1917–1921) Stefana Kamińskiego* (Warszawa 1928).

Ze względu na zawartość warta wzmianki jest też, mimo ulotnego charakteru, *Jednodniówka dziesięciolecia Pierwszej Złogi Obrony Lwowa w szkole im. Henryka Sienkiewicza „Do Ciebie Polsko”*. Zgromadzono tu wspomnienia z końca października i początku listopada 1918 roku, w tym także tekst Kornela Makuszyńskiego²⁸. Jeszcze bardziej znaczącym przedsięwzięciem była *Jednodniówka ku uczczeniu dziesięciolecia walk o Lwów 1–22 XI 1918 – 1–22 XI 1928* wydana przez Komitet Obywatelski Obchodów 10 rocznicy Obrony Lwowa, w formacie 24 × 31 cm, licząca 40 stron. Znalazły się tu wspomnienia, utwory poetyckie, ale też tekst Juliusza Kleimera *Lwów kolebką romantyzmu w Polsce*, Stanisława Łempickiego *O kulturę pamiętnika w Polsce* czy Władysława Obrobkiewicza *Znaczenie obrony Lwowa*.

Niewielki dystans czasowy był zapewne powodem znikomej liczby pozycji podejmujących w sposób naukowy próbę zarysu dziejów Polski w ciągu minionego dziesięciolecia. Warta wzmianki jest na pewno praca Stanisława Kutrzeby *Polska odrodzona 1914–1928* (Warszawa, Kraków, Lublin 1928), wydana nakładem Gebethnera i Wolffa, a licząca 321 stron²⁹, a także skromniejsza, ale cenna pozycja *Zmartwychwstanie Polski w świetle dokumentów* Kazimierza Jaworskiego i Kazimierza Błasczyńskiego (Poznań 1928), zgodnie z tytułem zestawiająca dokumenty ważne dla zrozumienia ówczesnych dziejów Polski. Jednym z pierwszych chronologicznie jest odezwa Józefa Piłsudskiego z 6 sierpnia 1914, a zbiór zamyka uroczysta deklaracja Ósmego Zgromadzenia Ligi Narodów z 24 września 1927 roku³⁰.

Kilka publikacji, w tym dwie omówione szerzej w dalszej części artykułu, koncentrowało się przede wszystkim na sprawach gospodarczych, ukazując osiągnięcia Polski w latach 1918–1928, podkreślając rozwój kraju i uzyskiwaną stopniowo pozycję. W tej grupie można wymienić książki: *Polska na tle gospodarki światowej* Mieczysława Szawlewskiego, z przedmową Feliksa Młynarskiego, wiceprezesa Banku Polskiego (Warszawa 1928), *Na froncie gospodarczym. W dziesiątą rocznicę odzyskania niepodległości 1918–1928* (Warszawa 1928)³¹, *Przemysł budowlany Polski odrodzonej 1919–1929* (Warszawa 1929), *Bilans gospodarczy dziesięciolecia Polski Odrodzonej*, praca zbiorowa

28 Wśród tego typu druków ukazały się też m.in.: upamiętniająca powstanie wielkopolskie jednodniówka *Bóg i Ojczyzna 28.12.1918–28.12.1928* (Poznań), a także *Dziesięciolecie niepodległości Państwa Polskiego (1918–1928)*, jednodniówka wydana nakładem Pułtuskiego Powiatowego Komitetu Obchodu 10-lecia, *Jednodniówka powiatu mińsko-mazowieckiego z okazji dziesięciolecia Niepodległości Państwa Polskiego 11 XI 1918 – 11 XI 1928; Wspólnymi siłami. 1918–1928 Jednodniówka Młodzieży Szkół Średnich w Dąbrowie Górniczej*, Dąbrowa Górnicza 11 listopada 1928 (zawiera teksty wspomnieniowe, opracowania historyczne – np. *Udział harcerstwa w wojnie o niepodległość w latach 1918–1921*).

29 Prawdopodobnie z rocznicą odzyskania niepodległości związana była seria *Polska, jej dzieje i kultura od czasów najdawniejszych do chwili obecnej*, która zaczęła ukazywać się właśnie w tamtym czasie, piękna dopracowana edycja, przygotowana w formacie 24 x 32 cm; pierwszy tom, pod redakcją Stanisława Lema, bogato ilustrowany, liczył 590 stron (Wydawnictwo Trzaski, Everta i Michalskiego).

30 Wartość publikacji wzmacnia indeks osobowy i rzeczowy.

31 Podejmowane tematy to m.in. Samorząd terytorialny jako czynnik gospodarczy, Inicjatywa prywatna a inicjatywa państwowa, Banki akcyjne w Polsce Niepodległej, Zaufanie kapitałów zagra-

pod redakcją Stefana Zaleskiego (Poznań 1929), czy *Gdynia w roku 1928. Z okazji 10-lecia Niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej* (Grudziądz 1928).

Między analizowanymi wydaniami znalazły się też pozycje „użytkowe”, mające pomóc w odpowiednim uczczeniu tej wyjątkowej rocznicy. Można wśród nich wymienić zbiór wykładów i odczytów *10 lat niepodległości* wydany nakładem Związku Katolickich Towarzystw Robotników Polskich (Poznań 1928), *Po 10 latach niepodległości* Aleksandra Janowskiego, pogadanka przygotowana przez Polskie Towarzystwo Krajoznawcze; *Przemówienia na 10-tą rocznicę wskrzeszenia Państwa Polskiego* ks. Józefa Makłowicza (Kołomyja 1928), *Dziesięć lat niepodległości (1918–1928)* Romana Tomczaka (jak zaznaczono, pośła), wraz z pogadanką dla dzieci opracowaną przez Zofię Roguską (Nasza Księgarnia, Warszawa 1928), czy obraz sceniczny wierszem *Spełnione Ojców sny* Leona Żypowskiego (Lwów 1928).

Typowo okolicznościowy charakter mają: *Święto Wolności* Mieczysława Skrzetuskiego, wydane nakładem Komitetu Głównego Obchodów (Warszawa 1928); *Z okazji Dziesięciolecia. Janów Lubelski swą pracą czci wielką rocznicę niepodległości Najjaśniejszej Rzeczypospolitej* (z podtytułem *Zbiór prac Ludzi dobrej woli i uczynku pod redakcją Feliksa Janowskiego*), *Zmartwychwstała 1918–1928. Rozważania i uwagi z okazji dziesięciolecia odrodzonej Polski*, przygotowane przez Wydawnictwo Chyrowskiego Koła Towarzystwa Piotra Skargi (Chyrów 1928), *W dziesięciolecie odzyskanej niepodległości polityczno-państwowej Polski 1918–1928* (Lwów 1928).

Wykaz Druków notuje też kilka zbiorów pieśni, piosenek i wierszy, np. *Pieśni i hymny narodowe w X rocznicę wskrzeszenia Rzeczypospolitej Polskiej* (jako autor figuruje ks. J.R., pozycję wydano jego nakładem w Płocku), *Polskie hymny narodowe* opracowane przez Jana Augusta Madeya (Biała-Bielsko 1928), *Krwawe walki. Najnowsze piosenki* (Suwałki 1928).

Rocznica odzyskania niepodległości stała się też inspiracją dla wydawnictw regionalnych, wśród których można wymienić na przykład *Księgę pamiątkową powiatu kolskiego. W roku dziesięciolecia Niepodległości Rzeczypospolitej 1918–1928* (Koło 1929) czy *Dziesięciolecie szkolnictwa powszechnego w powiecie warszawskim* (Warszawa 1928).

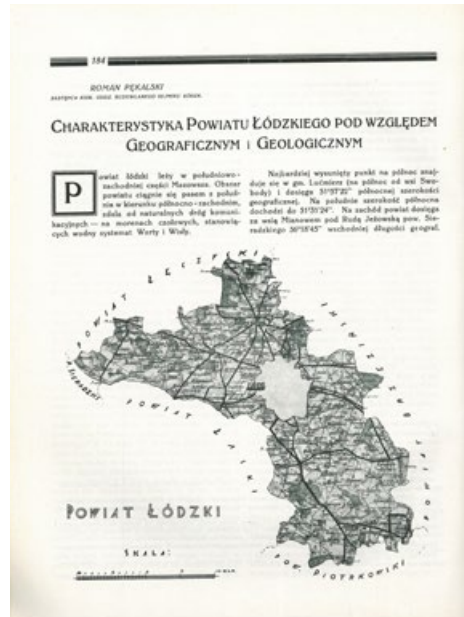
W tej ostatniej grupie dość imponującą formę przybrało wydawnictwo Wydziału Powiatowego Sejmiku Łódzkiego datowane na 11 listopada 1928 roku ***Dziesięć lat odrodzonej Polski niepodległej w życiu Powiatu Łódzkiego 1919–1928*** (il. 1, 2). Naczelnym redaktorem był Aleksy Rzewski, starosta łódzki. Jak można przeczytać w nocie „Od wydawnictwa”: „Celem, którym nam przyświecał przy opracowaniu oddawanej niniejszem do rąk Czytelników Księgi było możliwie wszechstronne w perspektywie historycznej omówienie wysiłków państwowotwórczych Powiatu Łódzkiego”. Zawartość tomu jest dość zróżnicowana, znalazły się tu zarówno teksty wspomnieniowe (m.in. autorstwa Rzewskiego) dotyczące przebiegu wypadków pod koniec 1918 roku na ziemi łódzkiej, utwory literackie związane z tą tematyką, wiersze, opracowania popularno-naukowe, ale też artykuły podejmujące zagadnienia współczesności powiatu łódzkiego (służby zdrowia, oświaty,

---

nicznych do Polski, Bilans płatniczy Polski, Ochrona pracy w Polsce; wśród autorów znaleźli się np. Stefan Starzyński, Antoni Krahelski, Teofil Narbutt, Andrzej Sapieha, Halina Krahelska.

Il. 1. Strona tytułowa

Il. 2. Strona początkowa jednego z artykułów

rolnictwa, przemysłu itp.) czy opisy wybranych miast powiatu. Autorzy zdecydowali się na duży format 23,5 × 31 cm, całość liczy 240 stron tekstowych plus 24 strony zawierające reklamy. Księga jest bogato ilustrowana materiałem fotograficznym i elegancko zaprojektowana. Każdy rozdział zaczyna się na oddzielnej stronie, tytuł wyśrodkowano, złożono większym stopniem pisma, kapitalikami. Powyżej, w lewym rogu, umieszczono imię i nazwisko autora oraz niekiedy informację o stanowisku (np. referent kulturalno-oświatowy Wydziału Powiatowego w Łodzi). Pagina zwykła została włączona w ozdobną linię w górnej części karty. Tekst, złożony dwułamowo, rozpoczyna się zamkniętym inicjałem. W niektórych przypadkach właściwą treść poprzedzono cytatem (np. wypowiedzią Józefa Piłsudskiego) złożonym kursywą i mniejszym stopniem pisma.

Zdjęcia, mające przede wszystkim charakter dokumentarny, złożono w dynamiczny sposób. Zajmują miejsce w obrębie kolumny tekstowej, pod lub nad tekstem, mogą być zamknięte w prostokąt lub owal, odchyłone od osi. Są też strony ilustracyjne wypełnione tylko fotografiami, w niektórych przypadkach jest ich kilka, ale są również całostronicowe zamknięte zdjęcia portretowe, ukazujące przedstawicieli władz państwowych i regionalnych, wydrukowane na powlekanym papierze, z vacatem na odwrociu.

***

W ramach niniejszego artykułu nie ma możliwości, by przeanalizować szczegółowo wszystkie wymienione publikacje, dlatego do szerszego omówienia wybrane zostały trzy spektakularne przedsięwzięcia wydawnicze.

Il. 3. Strona tytułowa

Na czoło wysuwa się *Księga Pamiątkowa Dziesięciolecie Polski Odrodzonej* (il. 3–8), monumentalna edycja przygotowana przez wydawnictwo Ilustrowany Kurier Codzienny. Nie dziwi więc osoba wydawcy i redaktora naczelnego tej potężnej, zarówno pod względem rozmiarów, jak i zawartości publikacji – był nim Marian Dąbrowski, założyciel wspomnianego wydawnictwa, a także gazety o takim samym tytule, czyli słynnego „IKC-a”, ukazującego się od 1910 roku. Dąbrowski stopniowo przejmował kolejne tytuły, tworząc przedsiębiorstwo prasowe z prawdziwego zdarzenia. Był też posłem na sejm odrodzonej Polski, radnym miasta Krakowa, społecznikiem i filantropem. W pracach redakcyjnych wspierał go Piotr Lot, a projekt graficzny wykonał Alfred Źmuda, grafik i ilustrator, który kształcił się w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, między innymi pod kierunkiem Józefa Mehoffera. Skład i druk wykonano, jak czytamy w stopce redakcyjnej, w Zakładach Graficznych „Ilustrowanego Kurjera Codziennego” w Krakowie „pod zarządem Feliksa Korczyńskiego” (podano nawet dokładnie, iż „druk rozpoczęto dnia 10 sierpnia 1928 roku, a ukończono dnia 18 grudnia 1929 roku), oprawę

zaś wykonały zakłady introligatorskie Roberta Jahody³² w Krakowie oraz Aleksandra Semkowicza³³ i Kazimierza Legeżyńskiego³⁴ we Lwowie.

Trudno się dziwić, że druk i oprawę powierzono tak znanym osobom i firmom. Pamiątkowa księga mogłaby sprawić problem wielu współczesnym drukarniom i introligatorniom, nawet przy dzisiejszej technologii.

Format to 28 na 38,5 cm, czyli niewiele mniej niż A3, liczba stron – 1210. Wydawca zdecydował się, co oczywiste, na oprawę twardą, płócienną, tłoczoną, z wizerunkiem orła w koronie. Wyklejkę zdobi bogata floratura, w którą wpisane są daty – odpowiednio: po lewej stronie 1918, po prawej 1928.

Strona tytułowa, złożona w układzie osiowym, zawiera kilka elementów. Otacza ją zamknięta bordiura z liści akantu, w której rogi włączona została rzymska cyfra X, przypominająca o jubileuszu. Druga część rozwierszowanego tytułu *Dziesięciolecie Polski Odrodzonej*, złożonego wersalikami, w kolorze czerwonym, wychodzi nieco poza bordiurę; podtytuł *Księga Pamiątkowa 1918–1928*, już w kolorze czarnym, zapisano również wersalikami. Poniżej w funkcji logotypu wydawnictwa graficzne przedstawienie Pałacu Prasy w Krakowie³⁵ ze skrótem I.K.C. oraz informacje o wydawcy, miejscu i dacie wydania.

Jak czytamy w przedmowie od redakcji, zamieszczonej zaraz po spisie treści i złożonej odmianą pochyloną pisma:

Wydanie tej księgi było p o t r z e b ą o b y w a t e l s k ą , może nawet koniecznością. Z upływem pierwszego dziesięciolecia odzyskanej niepodległości należało zrobić n a r o d o w y r a c h u n e k s u m i e n i a : zestawić cenę krwi przelanej i rezultaty dokonanej pracy – zbilansować d o r o b e k w i e l k i e g o o k r e s u .

Było potrzebą uczucia wznieść p o m n i k c h w a ł y dla owych 10-ciu bujnych i roboczych lat w historii Polski niezapomnianych i było wymogiem rozumu, postawić r a d o s n y d r o g o w s k a z n a przyszłość.

32 Robert Jahoda to znana postać świata wydawniczego przełomu XIX i XX wieku i lat międzywojennych. Swoją oficynę introligatorską założył w Krakowie w 1887 roku. Jego artystyczne oprawy wielokrotnie uzyskiwały najwyższe wyróżnienia na wystawach, m.in. w Paryżu, Wiedniu, Lipsku, Lwowie, zob. m.in. *Encyklopedia Krakowa*, Kraków 2000; Polski Słownik Biograficzny, t. X, Wrocław-Warszawa-Kraków 1962.

33 Aleksander Semkowicz był introligatorem, bibliofilem, właścicielem Domu pod Książką we Lwowie, pracował w introligatorni Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, a potem otworzył własną firmę, projektował również oprawy, zajmował się też, podobnie zresztą jak Robert Jahoda, konserwacją i oprawą starych ksiąg i druków, miłośnik twórczości Mickiewicza, gromadził pierwodruki jego utworów, pamiątki – po wojnie staną się one załączkiem kolekcji Muzeum Adama Mickiewicza w Warszawie, por. m.in. <https://wyborcza.pl/AkcjeSpecjalne/7,155762,23290305,ksiazki-byly-dla-niego-rodzina-z-ukochanego-miasta-wywozil.html?disableRedirects=true>; Polski Słownik Biograficzny, t. XXXV, Kraków 1994.

34 Kazimierz Legeżyński to również znany lwowski introligator; po jego śmierci w 1924 roku zakład prowadził syn, Jan.

35 Gmach projektu Tadeusza Stryjeńskiego i Franciszka Mączyńskiego, wzniesiony na początku lat dwudziestych XX wieku, siedziba „Ilustrowanego Kuriera Codziennego”.

A może – podejmując to dzieło – może nawet więcej, niżli ten pomnik chwały, miała redakcja przed oczyma ów właśnie drogowskaz na przyszłość. Niedocenia- nie własnych sił, niewiara w siebie samych są właściwościami naszego charakteru narodowego. Jakżeż oto skutecznym lekarstwem na te przywary polskiej psychiki zbiorowej będzie ten m o n u m e n t w i e l k i c h c z y n ó w , w i e l k i c h f a k t ó w i w i e l k i c h d a t – te nieskończone szeregi wykresów, wszystkie słupami w górę strzelające, te roje tablic, wszystkie cyframi z roku na rok potężniejące – które w sumie dadzą obraz tak olbrzymich d o k o n a ń n a r o d u , jakich ani umysł ludzki, ani oko zmierzyć nie mogły w ich rozprószeniu na ułamki zjawisk w przestrzeni i czasie.

Nie znaczy to jednak, aby monografia miała charakter propagandowy. Trzymaliśmy się wyłącznie gruntu rzeczywistości i prawdy faktów: w miarę sił i możliwości staraliśmy się zbudować dzieło, któreby dawało encyklopedyczne ujęcie całokształtu dziejów i życia, spraw i rzeczy Polski Odrodzonej.

Kierowała nami w tej pracy miłość przedmiotu i troska o b e z w z g l ę d n y o b - j e k t y w i z m w stosunku do jednostek, do kierunków politycznych, do grup społecznych i gospodarczych, do poszczególnych dzielnic Rzeczypospolitej³⁶.

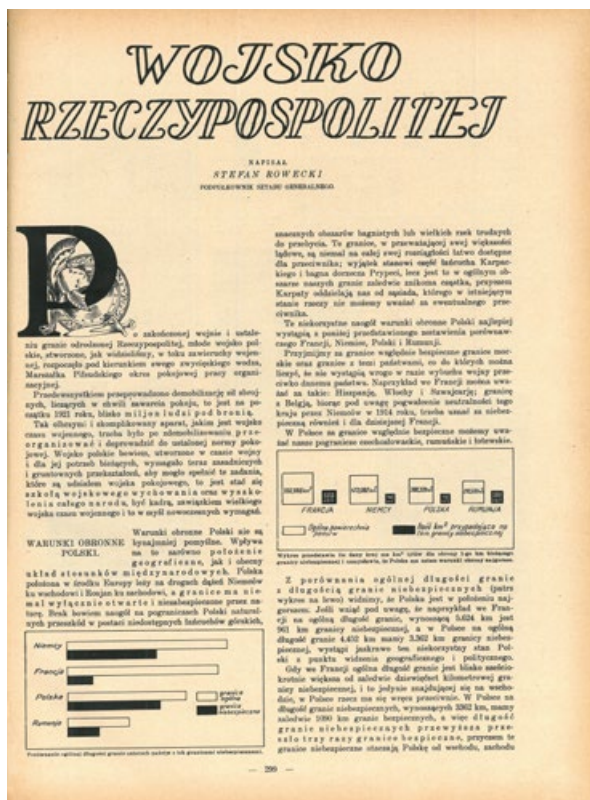
Utrzymana w podniosłym i literackim stylu przedmowa zawiera założenia redakcyjne, które można by odnieść w zasadzie do większości publikacji wydanych w związku z dziesiątą rocznicą odzyskania niepodległości i wytycza koncepcję edytorską powtarzaną w licznych tomach i opracowaniach: ukazać, możliwie jak najdokładniej, osiągnięcia gospodarcze i polityczne Polski, przedstawić kraj, przed dziesięciu laty przywrócony do grona niezależnych państw jako nowoczesny, prężny, bogaty, dbający o swoich obywateli, zróżnicowany kulturowo i tym bogactwem kultury się szczycący.

Trudno było w tym przypadku zachować w pełni obiektywizm, o którym piszą redaktorzy, i całkowitą bezstronność, zwłaszcza jeśli pamięta się o wspomianej sytuacji politycznej, konfliktach i sporach. A jednak trzeba oddać honor autorom, iż starali się faktycznie o deklarowaną niezależność.

Inne trudności związane z przygotowaniem tego monumentalnego dzieła wymieniają sami jego twórcy – to przede wszystkim brak perspektywy czasowej, rozproszenie dokumentów i materiałów, które nie zostały jeszcze zarchiwizowane, tempo prac, problemy techniczne. Mając to wszystko w pamięci, trudno nie podziwiać ostatecznego efektu. Faktycznie bowiem redaktorom udało się, zgodnie z założeniami, stworzyć spójną i harmonijną całość, a nie zbiór rozproszonych artykułów. Uzyskano to dzięki zwartej i przemyślanej koncepcji edytorskiej, ujmującej materiał w wyraźne i zhierarchizowane części.

Księgę pamiątkową podzielono na sześć działów: *Geografia, historia i ustrój Polski Odrodzonej; Odbudowa kraju, Komunikacje, Uzdrawiska, lotniska, turystyka; Oświata*

³⁶ *Dziesięciolecie Polski Odrodzonej, Księga Pamiątkowa 1918–1928*, Kraków–Warszawa 1928, s. 9; zachowano pisownię oryginału.

Il. 4. Strona początkowa jednego z artykułów

i nauka; Literatura i sztuka; Ustrój społeczny, Spółdzielczość, Polacy na obczyźnie, Sport, Dział kobiecy, Oświata pozaszkolna; Gospodarstwo narodowe, w ramach których wydzielono kolejne części, niekiedy zasygnalizowane już w tytułach działów, gdzie pomieszczono poszczególne artykuły – a jest ich ponad 200.

Podjęto zatem tematykę dojścia do niepodległości, uzupełnioną związłymi informacjami historycznymi i geograficznymi. W dziale pierwszym znalazły się też artykuły poświęcone ustrojowi, polityce wewnętrznej i zagranicznej, obronności, unifikacji państwa i stosunkom wyznaniowym. Przywołany wyżej tytuł działu drugiego sygnalizuje podjętą tu problematykę; można wspomnieć, że w części *Odbudowa kraju* pojawiły się także informacje o odbudowie polskich miast, a rozdział *Komunikacje* ujmował zagadnienie dość szeroko, uwzględniając zarówno łączność i radiofonię, jak też drogi lądowe i wodne oraz automobilizm i lotnictwo. Problematyka działu trzeciego została trafnie zasygnalizowana w tytule, przedstawiono różne typy szkolnictwa i różne działy nauki, a także instytucje naukowe. Podobnie sytuacja wygląda w dziale *Literatura i sztuka*, gdzie znalazły się omówienia dotyczące poezji i prozy, krytyki literackiej, sztuki książki, architektury, malarstwa i rzeźby, sztuki dekoracyjnej, muzeów, konserwacji zabytków, rewindykacji zbiorów, szkolnictwa artystycznego, muzyki, teatru, filmu. Tematy ujęte

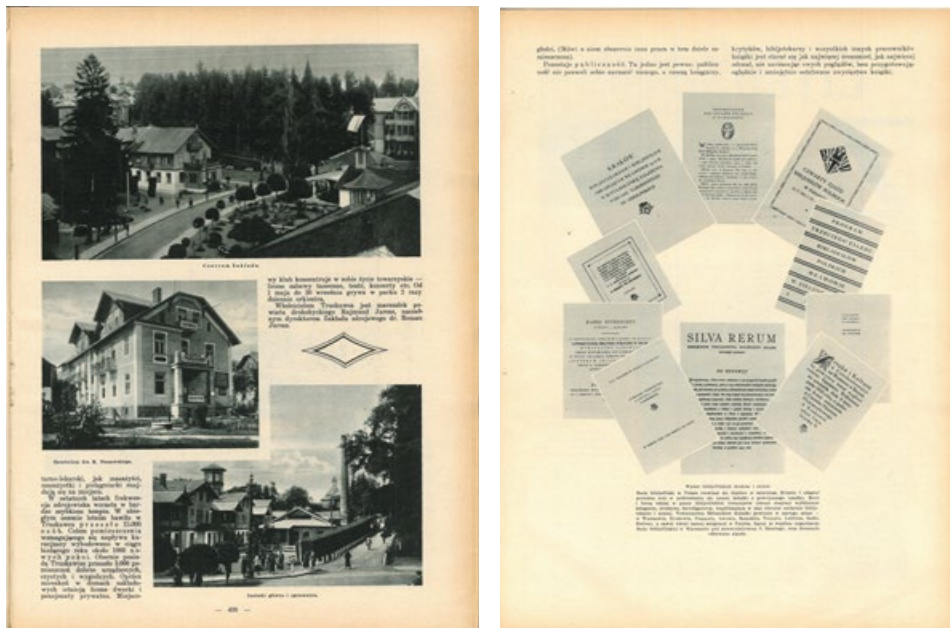
Il. 5, 6. Dziesięciolecie Polski Odrodzonej, przykładowe strony

w dziale piątym w pełni znalazły odzwierciedlenie w tytule. Ciekawy jest tu szczególnie *Dział kobiecy*, w którym dopuszczono do głosu panie autorki, piszące m.in. o udziale kobiet w walce o niepodległość, pracy społecznej i zawodowej. Część ostatnia podejmuje szeroko rozumianą tematykę gospodarczą.

Już w dwułamowym spisie treści zadbano o odpowiednią czytelność i łatwość w znalezieniu konkretnych tekstów. Choć złożono go mniejszym stopniem pisma i na małej interlinii, nie utracono przejrzystości, dzięki wyróżnieniu nazwisk autorów pismem rozstrzelonym, dodatkowym wcięciom akapitowym, złożeniu tytułów rozdziałów wersalikami i wyśrodkowaniu ich w stosunku do szerokości łamu. W przypadku tytułów działów zastosowano większy stopień pisma, majuskułę, a także umieszczono je, wyśrodkowując, na szerokości całej kolumny tekstu.

Przejrzystość koncepcji widać także w bloku książki. Działy rozpoczynają oddzielna karta, zaprojektowana w formie winiety³⁷, w którą wpleciono tytuł działu i pierwszego rozdziału. Kolejne rozdziały w danej części również rozpoczynają się od oddzielnej karty, zaprojektowanej podobnie, z tym, że winieta zajmuje mniejszą przestrzeń – u góry informacja o samym rozdziale, w owalnej ramie tytuł. Na odwrociu kart vacat.

37 W przypadku działu pierwszego winieta tworzą splecione liście akantu, karta tytułowa działu drugiego ma charakter bardziej geometryczny, co utrzymane zostaje przy winietach poszczególnych rozdziałów i uwidacznia się w stylistyce inicjałów, podobną stylistykę zastosowano w dziale trzecim i czwartym, widać tu wpływ nowych stylów w projektowaniu publikacji i doborze krojów; nieco bogatsza, choć także z dominacją motywów geometrycznych, jest winieta w ostatnim dziale dotyczącym gospodarki.

Il. 7, 8. Dziesięciolecie Polski Odrodzonej, przykładowe strony

Strony tytułowe artykułów złożono w podobny sposób w całej publikacji. Rozpoczyna je tytuł złożony wersalikami, znacząco większym stopniem pisma, obok umieszczona jest fotografia autora w dodatkowej ozdobnej ramce³⁸, z autografem u dołu. Informacje o autorze (imię i nazwisko z ewentualnym tytułem naukowym, profesja, stanowisko) zajmują miejsce poniżej tytułu (imię i nazwisko złożone wersalikami, odmianą pochyloną).

Tekst rozpoczyna ozdobny inicjał (otwarty lub zamknięty), złożony zróżnicowanym stopniem pisma, wzbogacony motywem graficznym, często związanym tematycznie z rozdziałem. Przykładowo, w rozdziale pierwszym, *Oblicze geograficzne Polski*, jest to mapa Europy z liniami poprowadzonymi od Lizbony po Ural i od Nordkinn³⁹ po przylądek Matapan⁴⁰, przecinającymi się w Warszawie, co w oczywisty sposób ma wskazywać na Polskę jako centrum kontynentu. Dodatkowy walor perswazyjny takiego przedstawienia nie wymaga chyba komentarza⁴¹. Są również grafiki mające bardziej symboliczny lub czysto ozdobny charakter (np. floratury).

Tekst rozdziałów złamano dwułamowo, szerokość łamu wynosi 11 cm, śródtytuły umieszczono we wcięciu kolumny (o wysokości 4 wierszy), co dodatkowo zwiększa

38 W przypadku, gdy nie ma fotografii autora, tytuł jest centrowany i ozdabiany motywami graficznymi; niekiedy fotografię umieszczano w dalszej części artykułu.

39 Najdalej na północ wysunięty przylądek kontynentu europejskiego; na grafice zapisany jako Nordkin.

40 Najdalej na południe wysunięty przylądek Peloponezu.

41 Inne przykłady powiązań tematycznych: przy rozdziale o mniejszościach narodowych inicjał ozdabiają wieże cerkiewne z cebulastymi hełmami, w części dotyczącej historii zwój dokumentu opatrzone pieczęcią itp.

czytelność. Do ewentualnych wyróżnień zastosowano pismo rozstrzelone. Pagina zwykła znalazła się na dole strony, pośrodku, nie wprowadzono żywej paginy.

W przypadku dodatkowych podziałów w artykułach (dotyczy to niektórych części, np. „Konstytucja, zwierzchnicy państwa, sejm, senat i rząd”) tytuły złożono wyśrodkowane w stosunku do kolumny tekstu, większym stopniem pisma, a przy jeszcze niższej hierarchii nagłówka – na szerokość łamu. W kilku miejscach zamieszczono też biogramy, które złamano mniejszym stopniem pisma, z dodatkowym wcięciem akapitowym.

Warto na chwilę zatrzymać się przy autorach tekstów. Ich dobór świadczy z jednej strony o dążeniu autorów monografii – zgodnie z deklaracjami – do rzetelności, dbałości o wysoki poziom merytoryczny, a z drugiej o gigantycznej pracy włożonej w pozyskanie takiego zespołu. Jego członkowie to – można śmiało powiedzieć – elita intelektualna ówczesnej Polski. Zaproszono do współpracy profesorów uniwersyteckich, urzędników, dyrektorów muzeów, ministrów, polityków – w każdym przypadku dbając, by byli oni specjalistami w danej dziedzinie⁴². Nie sposób wymieniać tu wszystkich – a jest to blisko 200 osób (niektórzy autorzy przygotowali więcej niż jeden tekst), ale warto podać kilka przykładów. Temat zagranicznego korpusu dyplomatycznego w Polsce podjął Karol Romer, dyrektor protokołu dyplomatycznego Ministerstwa Spraw Zagranicznych⁴³, a polityki zagranicznej – minister August Zaleski, o dziejach oręża polskiego pisał Stefan Rowecki, wówczas podpułkownik Sztabu Generalnego, o zagadnieniach etnograficznych – Eugeniusz Frankowski, dyrektor warszawskiego Muzeum Etnograficznego i wykładowca uniwersytecki, o państwowych godłach, pieczęciach i orderach – Adam Chmiel, dyrektor Archiwum Aktów Dawnych. Turystyką zajął się nie kto inny, jak Mieczysław Orłowicz, kilka innych nazwisk to: Tadeusz Sinko, Stanisław Estreicher, Stanisław Pilat, Karol Irzykowski, Ferdynand Goetel, Władysław Jarocki, Jan Raszka, Feliks Kopera. Przedmowę (zamieszczoną jako autograf⁴⁴) przygotował Jan Rozwadowski, prezes Polskiej Akademii Umiejętności.

Na odrębne omówienie zasługuje – zwłaszcza jeśli uwzględni się ówczesne możliwości techniczne i technologiczne – warstwa ilustracyjna monografii, którą, z dzisiejszego punktu widzenia, można określić jako skarbiec fotografii archiwalnej, w dodatku doskonałej jakości⁴⁵.

Projekt jest dynamiczny⁴⁶, w związku z tym zdjęcia i inne materiały ilustracyjne zostały rozmieszczone w bardzo zróżnicowany sposób, od całostronicowych fotografii, często

⁴² Warto wspomnieć, że informacja o tym, kim jest autor, znalazła się już w spisie treści, co mogło (i może nadal) zwiększać zainteresowanie danym artykułem.

⁴³ Wśród autorów pojawiają się też inni ówcześni ministrowie, np. rolnictwa, skarbu itd.

⁴⁴ Twórcy monografii pozyskali też inne autografy, m.in. Prezydenta RP, Ignacego Mościckiego, Marszałka Sejmu Ignacego Daszyńskiego, Prezesa Rady Ministrów Kazimierza Bartla, Nuncjusza Apostolskiego Franciszka Marmaggię, prymasa Augusta Hlonda, Eugeniusza Kwiatkowskiego, Ministra Przemysłu i Handlu, Marii Curie-Skłodowskiej, prof. Aleksandra Brücknera.

⁴⁵ Znalazły się tu m.in. zdjęcia tak wybitnych fotografików jak Jan Bułhak czy Henryk Poddębki.

⁴⁶ Można dostrzec dążenie do stosowania dominujących kompozycji osiowych, porządkujących wygląd strony i budujących wrażenie harmonii, np. układ dwóch zdjęć włamanych w tekst umieszczonych na osi kolumny.

portretowych⁴⁷, po układy kilku zdjęć na stronie (4–5, a nawet do 16) – umieszczonych pod lub nad tekstem, na szerokości łamu lub kolumny, włamanych w tekst, oblanych tekstem. Większość fotografii i reprodukcji (np. dokumentów) zamknięta jest w ramach, ale są też zdjęcia wyszparowane, ujęte w owal, koło, włamane w sąsiednie zdjęcia itp.

Oprócz wspomnianych fotografii portretowych należy wymienić ogromny zbiór bardzo cennych ujęć o charakterze dokumentarnym, zdjęcia krajobrazowe, rodzajowe, fotografie architektury, dzieł sztuki. Są też ujęcia typowo artystyczne, chętnie umieszczane w funkcji finalików⁴⁸, które nie zostały opatrzone podpisami. Na uwagę zasługują także dokumenty, plakaty, ulotki i inne materiały archiwalne⁴⁹ oraz 25 map.

Znakomita większość zdjęć posiada szczegółowe podpisy, zawierające informację identyfikacyjną, ale też dane dotyczące autora fotografii lub jej źródła (ze zbiorów, własność). Dominuje umieszczenie podpisu pod zdjęciem, choć są też inne rozwiązania – np. w module obok ilustracji.

Podpisy przeważnie są krótkie i zwięzłe, choć zdarzają się bardziej rozbudowane, narracyjne. Widać też niekiedy dążenie do przekazania dodatkowych, pozainformacyjnych treści. Przykładowo, na dwóch sąsiednich stronach, w części dotyczącej opisów odbudowy miast, zamieszczono podpisy: „Ogród na placu Mikołowskim [w Katowicach, JK], urządzony wedle **najnowszego** typu boisk zabawowych” i „Widok ogólny Rzeźni miejskiej w Lublinie, wybudowanej w latach 1925/26. Rzeźnia posiada urządzenia **odpowiadające ostatnim wymogom najnowocześniejszej techniki i obliczona jest na eksport zagraniczny**” [podkreślenie JK].

Pojawiają się też podpisy przybierające wręcz epicki, literacki charakter, w sposób znaczący uzupełniające tekst główny. W rozdziale dotyczącym dziejów naszego kraju, w części „Polska podziemna”, znajdujemy przy zdjęciu następujący tekst⁵⁰:

Na wyniosłym lewym brzegu Wisły, na północ od Warszawy, wznoszą się pośępne forty i gmachy Cytadeli, zbudowanej w roku 1832 na rozkaz cara Mikołaja I. Cytadela miała być symbolem siły rosyjskiej i groźbą dla zbuntowanej Warszawy. Dla wybudowania jej zburzono całą piękną dzielnicę (Żoliborz), by postawić kaźnie i szubienice – miejsce cierpienia i męczeńskiej śmierci tylu najszlachetniejszych synów Polski.

U dołu: Szubienica moskiewska w murach Cytadeli warszawskiej, na której tracono bojowników o wolność. Obok niej stary dąb, jeden z tych wyniosłych drzew na stokach Cytadeli, które w swej „Róży” nieśmiertelnej opiewa Żeromski. Na dębie

47 W tym miejscu można odnieść się do wspomnianych wyżej kwestii bezstronności. Również tutaj autorzy starali się zachować podobną miarę, zatem całostronicowe zdjęcia portretowe posiadają w publikacji wszyscy prezydenci, Narutowicz, Wojciechowski i Mościcki.

48 Są też finaliki graficzne.

49 Około stu, wliczając także reprodukcje medali, flag, herbów itp. Należy podkreślić, że liczbę ilustracji podano przy każdym rozdziale w spisie treści, a spisy map oraz dokumentów i innych archiwaliów umieszczono na końcu publikacji, w dziale Skorowidze.

50 Warto zwrócić uwagę na określenia wartościujące, konotacje literackie i finalną metaforę. Zachowano oryginalną pisownię.

widać u dołu maleńkie krzyże, osadzone na pamiątkę rozstrzeliwanych. W głębi na prawo Brama Okrzeji, bojowca P.P.S., który zginął z okrzykiem: „Niech żyje niepodległa Polska!”.

W kole: Dolna część dębu, widocznego na zdjęciu głównym. Znać ślady kul moskiewskich, które poszarpały korę, w pierw przez pierś żywą przeszedłszy tych, którzy tu byli rozstrzeliwani. Na miejscach odartych z kory umocowano krzyżyki ku pamięci poległych. Ze zroszonych krwią ran drzewa puściły nowe pędy, niby symbole niezniszczalnej siły narodu⁵¹.

Materiał graficzny uzupełniają rysunki poglądowe, wykresy, tabele, liczne szczególnie w rozdziałach poświęconych gospodarce. Należy zwrócić uwagę na ich czytelność, choć wielokrotnie są złożone znacznie niższym, niż tekst główny, stopniem pisma.

Teksty dodatkowe to przede wszystkim skorowidze, podkreślające naukowy charakter publikacji. Poza wspomnianymi spisami ilustracji są to: skorowidz rzeczowy, skorowidz geograficzny, skorowidz władz, instytucji publicznych, instytucji prywatnych i zakładów oraz skorowidz nazwisk. Złożono je czterołamowo, mniejszym stopniem pisma. Wydźwięk promocyjny mają natomiast opisy wybranych instytucji, przedsiębiorstw, stowarzyszeń, wśród których znalazł się oczywiście „Ilustrowany Kurier Codzienny”.

Pozostaje jeszcze kwestia ergonomii. W tym miejscu należy przyznać, że omawianą edycję trudno, cytując Hochulego, nazwać przedmiotem „do ludzkiej ręki i ludzkiego oka”. Można ją przeglądać (czytać) wyłącznie po rozłożeniu na dużej płaszczyźnie (stół, pulpit, na szerokość zajmuje wtedy ponad pół metra), przy odpowiednim ustawieniu wzroku, gdyż percepcja górnych linii jest dość utrudniona⁵². Jako ciekawostkę warto też podać wagę tomu – to niemal sześć kilogramów.

Trudno jednak z tego formułować zarzut pod adresem autorów. Forma monografii miała oddawać jej charakter, znaczenie, a także wagę – tę niematerialną – podejmowanej problematyki. Monumentalna publikacja odpowiadała założeniu twórców, by pokazać osiągnięcia odrodzonej Polski w zasługującej na to oprawie, by zadziwić i zachwycić tych, którzy publikację wezmą do ręki i ewentualnie staną się jej szczęśliwymi posiadaczami.

51 *Dziesięciolecie Polski Odrodzonej, Księga Pamiątkowa 1918–1928*, s. 57. Inny przykład nacechowanych stylistycznie podpisów z działu o wojskowości – zdjęcia na rozkładówce ilustrujące spotkania dyplomatyczne lub manewry podpisane są jako: „przyjaźń polsko-łotewska”, „przyjaźń estońsko-polska”, „polsko-rumuńskie braterstwo broni” (zdjęcie przedstawia Józefa Piłsudskiego podczas rozmowy z królem Rumunii Ferdynandem I, 1922), francusko-polskie braterstwo broni (na fotografii nacelnik państwa Józef Piłsudski powraca z Wawelu z pierwszym szefem misji francuskiej w Polsce, Pawłem Henrysem); w rozdziale dotyczącym muzyki zdjęcia spektakli to niemal wyłącznie opery „narodowe” i polskich kompozytorów, czyli *Król Roger*, *Krzyżacy*, *Zygmunt August*, *Syrena*.

52 To akuratnie mógłby zarzucić projektantowi wspomniany wyżej Karol Homolacs, który podkreślał, że „Książka duża i ciężka, która leży na stole, nie może być zbyt wydłużona ze względu na odległość górnych wierszy od oka”, tenże, *Kilka uwag ogólnych o książce*, dz. cyt., s. 13.

PRZEMYSŁ i HANDEL

ROLNICTWO-FINANSE-KOMUNIKACJE

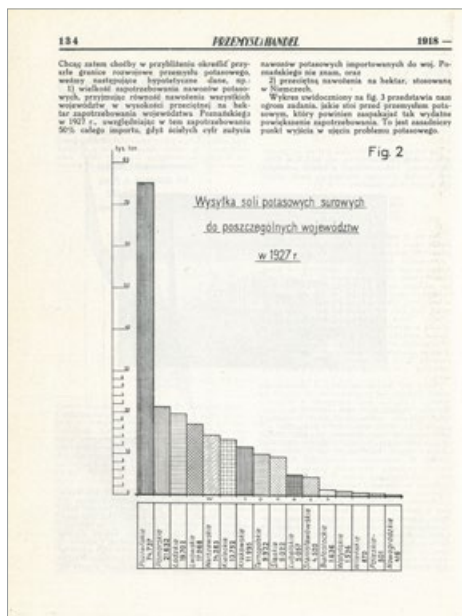
TYGODNIK

Jestem pewien, że tempo rozwoju
gospodarczego Polski, uświadomione w
tej książce, wymagać się będzie z każ-
dym rokiem.

Własicki

Il. 10, 11. Przemysł i handel, przykładowe strony

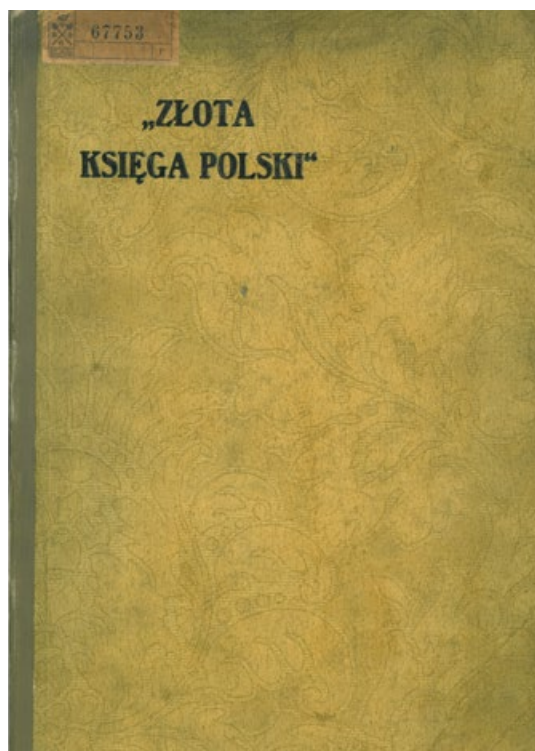
Podsumowując, można stwierdzić, iż zespół redakcyjny, wraz z autorami, przygotował dzieło budzące do dziś podziw edytorów, stanowiące kompendium wiedzy na temat ustroju Polski, jej władz, stosunków społecznych, kultury, nauki, gospodarki. Zgromadzenie takiej ilości danych, tak bogatego i zróżnicowanego materiału ilustracyjnego świadczy o ogromnej pracy włożonej w opracowanie tej monografii. Uwzględniając wszystkie wspomniane wyżej obiektywne trudności, trzeba przyznać, że skala przedsięwzięcia i osiągnięty efekt nie mają sobie równych.

Niemal równie monumentalny charakter ma jubileuszowa księga *Przemysł i handel* (il. 9-11), opracowana, jak czytamy w nocie złożonej blokowo, wersalikami na jednej z kart tytułowych „przez redakcję tygodnika »Przemysł i Handel«⁵³, z polecenia pana Ministra Przemysłu i Handlu. Ma na celu zobrazowanie dorobku pierwszych dziesięciu lat pracy gospodarczej w Polsce Odrodzonej, lat odbudowy, lat walki o własny niezależny byt⁵⁴. Poniżej widnieje data 11 listopada 1928. Nad tą potężną monografią pracował zespół redakcyjny pod kierownictwem Władysława Gieysztor i Czesława Peche.

Tom o formacie 24 × 31 cm, liczący również ponad 1100 stron, w oprawie twardej, płóciennej ze złotym tłoczeniem tytułu rozpoczynają dwie przedmowy honorowe: *Słowo Pana Prezydenta Rzeczypospolitej prof. Ignacego Mościckiego* oraz *Słowo Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego*. Spis treści ma, można powiedzieć, dwustopniowy charakter. Najpierw zasygnalizowana zostaje ogólnie treść tomu, z czego

53 Ukazywał się od 1920 roku.

54 *Przemysł i Handel 1918–1928* (wydanie jubileuszowe), wydawca: Ministerstwo Przemysłu i Handlu Warszawa 1928 (1929).

Il. 12. Okładka Złotej księgi Polski

możemy się zorientować, iż oprócz części artykułowej księga zawiera jeszcze część opisową (opisy przedsiębiorstw) oraz ogłoszeniową. Spis artykułów został złożony bardzo czytelnie, wersalikami; zastosowano dwa wcięcia akapitowe i zróżnicowany stopień pisma, nazwiska autorów zapisano **boldem**, poniżej umieszczono informację o profesji lub specjalizacji. Podobnie jak w poprzednio omawianej publikacji starano się zgromadzić jak najbardziej kompetentny zespół, tym razem jednak są to przeważnie ministrowie, dyrektorzy departamentów, dyrektorzy przedsiębiorstw i instytucji⁵⁵. W sumie zamieszczono ponad 120 artykułów o zróżnicowanym charakterze – jedne zbliżają się stylem do prac naukowych lub popularnonaukowych, inne do felietonów prasowych. Łączy je jednak tematyka – sprawy przemysłu, komunikacji i handlu, od ogólnych, jak *Rolnictwo w Polsce Odrodzonej* (Karol Niezabitowski, Minister Rolnictwa) po zagadnienia bardzo szczegółowe, typu: *Przemysł cynku i ołowiu czy Jajczarstwo w Polsce*. Teksty wzbogacone są licznymi tabelami, wykresami i danymi liczbowymi. Artykuły uzupełniające złożono mniejszym stopniem pisma.

Tekst złożono dwułamowo, łamy oddzielono dodatkową cienką linią. Wprowadzono żywą paginę umieszczoną w górze strony, powyżej linii oddzielającej; tam też

---

⁵⁵ Teksty przygotowali m.in. Minister Przemysłu i Handlu Eugeniusz Kwiatkowski, Bogusław Miedziński, Minister Poczty i Telegrafu, Stanisław Karpiński, Prezes Banku Polskiego, Kazimierz Bukowski, Dyrektor Salin Państwowych.

znalazły miejsce: pagina zwykła oraz – przy rozwarciu – daty 1918 i 1928, odpowiednio na parzystej i nieparzystej stronie. Rozdziały główne rozpoczynają tytuły, złożony wersalikami, pogrubioną odmianą pisma, umieszczony centralnie, na szerokości kolumny. Artykuły stojące niżej w hierarchii rozplanowano w ciągu tekstu, nie przyznając im oddzielnych kart tytułowych, ale tytuły złożono w analogiczny sposób. Podobnie rozmieszczono opisy przedsiębiorstw i miast.

Publikacja zawiera także bogaty materiał ilustracyjny, choć złożony zdecydowanie mniej dynamicznie niż w przypadku omówionej wyżej Księgi pamiątkowej. Zdjęcia zamieszczone są przeważnie pod lub nad kolumną tekstu, ewentualnie włamane w jej środek, nie ma też takiego nagromadzenia ilustracji na stronie, dominują układy z jednym–dwoma zdjęciami. Podpisy, zamieszczane przeważnie pod zdjęciem, w niektórych przypadkach niosą dodatkowy przekaz perswazyjny – przykłady to choćby „**Płody żyznej roli**” przy fotografii przedstawiającej żniwa, „Praca na **rodzinnym zagonie**”, „Wydobywanie **bogactw ziemi polskiej**” [podkreślenie JK].

Dodatkowym walorem są cztery rozkładane mapki, z elementami barwnymi, m.in. plan portu w Gdyni czy lasy w Rzeczypospolitej Polskiej.

Ostatnia pozycja to *Złota księga Polski* (il. 12), ze złotą, tłoczoną w motyw floralny miękką okładką, która tworzy wrażenie elegancji i wysokiego poziomu publikacji. Oryginalność podkreśla też niebieski druk tekstu głównego. Tym razem tematyka jest bardziej ogólna, dotyczy historii Polski, dążenia do niepodległości, wydarzeń historycznych, które poprzedziły tę wyjątkową dziejową chwilę, ustroju, polityki państwa, oczywiście również gospodarki. Tekst złożono dwułamowo, rozdziały główne rozpoczynają się na oddzielnych kartach, podrozdziały w ciągu tekstu, w obu przypadkach tytułaria umieszczono na szerokości kolumny tekstowej.

Materiał ilustracyjny jest raczej skromny. Tworzą go niemal wyłącznie grafiki portretowe najważniejszych postaci w państwie.

Podobnie jak w przypadku *Przemysłu i Handlu* na końcu zamieszczono liczne ogłoszenia i reklamy przedsiębiorstw i firm.

***

Dokonana analiza ukazuje zróżnicowany charakter i wysoki poziom edytorski publikacji przygotowanych z okazji dziesiątej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. Mimo obiektywnych trudności i nieporównywalnie skromniejszych możliwości technologicznych, powstały wówczas monografie, którymi mogłyby poszczycić się współczesne oficyny, monografie ukazujące rozwój Polski, dumę z jej osiągnięć, a także kompetencję i wiedzę osób zajmujących kluczowe stanowiska w administracji państwowej. Widać także świadomość roli – edukacyjnej, propagandowej, promocyjnej, jaką tego typu wydawnictwa mogły spełniać. Interesujące byłoby uzupełnienie przedstawionego materiału o publikacje z 1938 roku, wydawane już w cieniu nadchodzącej katastrofy.

STRESZCZENIE

Dziesięciolecie Polski odrodzonej w publikacjach książkowych – analiza edytorska na wybranych przykładach

Celem artykułu była analiza publikacji (zwartych) wydanych z okazji 10 rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości, w 1928 i 1929 roku. Źródłem informacji o ponad 100 pozycjach o takim charakterze był *Wykaz Druków wydawanych w Rzeczypospolitej Polskiej i druków polskich lub Polski dotyczących wydawanych za granicą*, który ukazywał się od 1928 roku. Analizowane książki pogrupowano według ich tematyki: opracowania historyczne, publikacje poświęcone Józefowi Piłsudskiemu, wiersze i pieśni, pozycje dotyczące problematyki gospodarczej itp. Szczegółowej analizie edytorskiej poddano wybrane edycje: *Dziesięciolecie Polski Odrodzonej Księga Pamiątkowa*, *Złota księga Polski* oraz *Przemysł i handel*, omawiając zagadnienia dotyczące koncepcji redakcyjnej, projektu graficznego, układu i doboru ilustracji i celu wydania.

SŁOWA KLUCZOWE

10 rocznica odzyskania niepodległości, sztuka książki, edytorstwo, typografia

ABSTRACT

Tytuł

The aim of the paper was to analyse publications (compact editions) published on the occasion of the 10th anniversary of Poland's regaining independence in 1928 and 1929. The source of information on over 100 publications of this nature was *Wykaz Druków wydawanych w Rzeczypospolitej Polskiej druków polskich lub Polski dotyczących wydawanych za granicą* (*List of Printed Works Published in the Republic of Poland and Polish Printed Works or Printed Works of Poland Concerning those Published Abroad*), which had been published since 1928. The books analysed were grouped according to their subject matter: historical studies, publications devoted to Józef Piłsudski, poems and songs, publications on economic issues, etc. Selected issues were subject to detailed editorial analysis: *Dziesięciolecie Polski Odrodzonej Księga Pamiątkowa* (*The Tenth Anniversary of Poland Reborn. Memorial Book*), *Złota księga Polski* (*The Golden Book of Poland*) and *Przemysł i handel* (*Industry and Trade*), discussing issues related to the editorial concept, graphic design, layout and selection of illustrations, as well as the purpose of publication.

KEY WORDS

10th anniversary of regaining independence, book art, editing, typography